

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

NYHEDSBREV NR. 23, JULI 2012

ISSN: 1904-1233

REDAKTÖRENS SPALT

Kära läsare!

Välkommen till ett nytt, nummer av sällskapets nyhetsbrev.

Sommaren förefaller vara över oss, och många av oss går i semestertider. Detta nyhetsbrev bringer förhoppningsvis lite intressant läsestoff att njuta av under sommarvilan.

God Sommar!

Claus K Berntsen

INNEHÅLL

S. 1: REDAKTÖRENS SPALT • INNEHÅLL

S. 2: UDSILLINGEN "RIDDERE I BOG OG PÅ SKJOLD"

S. 3: NYTT DANSKT MINNESMYNT

S. 4: H.M. KONUNGENS MEDALJ I 12:e STORLEKEN *Andreas Anderberg*

S. 6: HERALDISKE FANER TIL DET DANSKE HJEMMEVÆRN *Nils G. Bartholdy*

S. 6: HERALDIK PÅ DE NORDISKE ARKIVDAGE *Nils G. Bartholdy*

S. 7: DER MAINZER MARKTBRUNNEN *Carl-Thomas von Christiersson*

S. 9: NY CANADISK HEROLDKÅBE *Ronny Andersen*

S. 10: HERALDISKA NOTISER

S. 11: SKANDINAVISK VAPENRULLA – GØR DIT VÅBEN KENDT

Udstillingen ”Riddere i Bog og på Skjold”

Den 25. maj åbnede særudstillingen Riddere i Bog og på Skjold på beletagen i Christian VIII's Palæ under overværelse af H.K.H. Prins Joachim.

Udstillingen præsenterer for første gang et større samlet udvalg af de forlæg for våbenskjolde, som indsendes til Ordenskapitlet af personer, der er blevet dekoreret med enten Elefantordenen eller Dannebrogordenens Storkors.

Ifølge en over trehundrede år gammel tradition bedes ridderne om at præsentere et våben, som kan males i Ordenskapitlets våbenbøger og på et skjold til ophængning i de danske ordeners ridderkapel i Frederiksborg Slotskirke i Hillerød. Som led i denne proces indsendes et forlæg til Ordenskapitlet til godkendelse og som udgangspunkt for den kongelige våbenmalers arbejde med våbenbog og skjold.

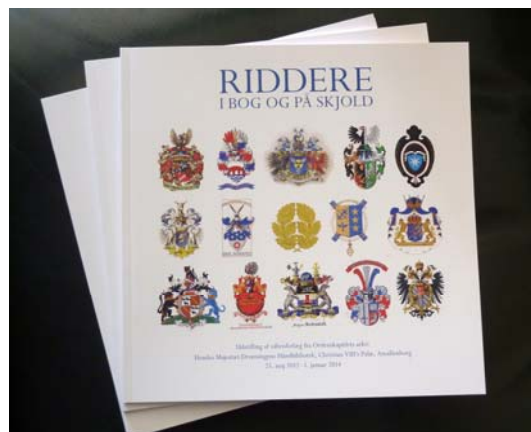
Det er et udvalg af disse forlæg, som nu udstilles i Dronningens Håndbiblioteks lokaler i Christian VIII's Palæ på Amalienborg. Forlæggene stammer fra perioden 1880'erne til 1960'erne og præsenterer våbener eller forstadier til våbener for et vidt udsnit af fremtrædende danske og udenlandske personer, hvoraf mange af stor historisk betydning som f.eks. Dwight D. Eisenhower, Winston Churchill, marskal Mannerheim og Niels Bohr.

En stor del af forlæggene præsenterer desuden arbejder af en række fremragende danske og udenlandske heraldiske kunstnere. Både i form og indhold rummer materialet en stor variation, fra hastige skitser til fuldt færdige våbenskjolde af stor heraldisk og kunstnerisk kvalitet.

Udstillingen, der kan ses til og med udgangen af 2013, vises i Det Pompejanske Gemak i Christian 8.s Palæ og indgår i Amalienborgmuseets omvisninger på Beletagen. Se nærmere om omvisningerne her:

<http://dkks.dk/omvisning-paa-beletagen/>

Udstillingens katalog kan købes i museumsbutikkerne på Amalienborgmuseet og Rosenborg Slot eller ved henvendelse til Amalienborgmuseet. Pris DKK 40,- (+ evt. forsendelse).

Nytt dansk minnesmynt

14 januari 2012

I anledning af Drottning Margrethe II:s 40-års regeringsjubileum den 14 januari 2012 togs det fram en minnespenning. Den danske kunglige vapenmålaren Ronny Andersen var involverad i framtagandet av myntet, och uttalar sig i samband med detta:

– På bagsiden af erindringsmønten ses en fri heraldisk komposition, der udover den kongelige krone indeholder følgende figurer fra det kongelige våben; Danmarks tre løver og ni hjerter, Færøernes vædder og Grønlands isbjørn. Figurerne er indrammet af bølger.

Jeg har haft den fornøjelse at viderebearbejde en idé, oprindeligt udkastet af H.M. Dronningen, der på denne måde har ønsket at markere rigsfællesskabets betydning for hende som monark.

H.M. Dronningens oprindelige idé var at vise våbendyrene for Danmark, Færøerne og Grønland omgivet af eller placeret på bølger, der skal markere at havet er et forbindende led mellem de forskellige dele af det danske rige.

At få den præcise udformning og placering af de forskellige elementer på plads var en udfordring, hvor det afgørende var at skabe harmoni i kompositionen. Ideen til den endelige udformning, hvor figurerne omgives af bølger i et rombeformet felt, kommer også fra H.M. Dronningen.

Under arbejdet med mønten blev det også diskuteret, hvordan forsiden skulle se ud. Jeg fik den idé, at H.M. Dronningen kunne portrætteres som ordensherre for de kongelige ordener, med de to ordenskæder for Elefantordenen og Dannebrogordenen. H.M. Dronningen er som bekendt blevet portrætteret mange gange, men aldrig som ordensherre.

Det synes passende for en erindringsmønt, der udgives i anledning af et regeringsjubilæum, at H.M. Dronningen afbildes som ordensherre på møntens forside i et nyt portræt af billedhuggeren Karin Lorentzen, og at de heraldiske våbenmærker for rigsfællesskabet, omgivet af bølger, pryder bagsiden.

Mønten er udkommet i en 3000 kr. guld udgave, 500 kr. sølv udgave og som almindelig cirkulationsmønt.

Billedet, der viser sølvudgaven, er hentet fra Den Kgl. Mønts hjemmeside, www.kgl-moent.dk.

H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i guld med kedja – en nutida motsvarighet till Serafimerorden?

Andreas Anderberg

Alltsedan reformen på 1970-talet då svenska medborgare, med undantag för kungafamiljens medlemmar, inte längre kan förlänas svenska ordnar har medaljutdelandet blivit mer omfattande. I den här artikeln presenteras tankar på att H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i guld med kedja skulle kunna anses vara en motsvarighet till tilldelning av Serafimerorden.

I medaljförteckningen som finns sökbar på www.kungahuset.se finns under fliken med Konungens medalj i kedja ca 50 personer uppräknade som mottagare av denna medalj. Bland medaljörerna märks huvudsakligen f.d. justitieråd, överbefälhavare, ärkebiskopar, statsministrar, talmän och hovrättspresidenter – ganska precis de kategorier som kunde förvänta sig att bli serafimerriddare förr.

Fyra tidigare statsministrar – Torbjörn Fälldin (1986), Ingvar Carlsson (1996), Carl Bildt (2003) och Göran Persson (2009) – finns upptagna bland mottagarna. Flera av äldre tiders statsministrar har varit riddare av Serafimerorden, men senaste av dessa var Axel Pehrsson-Bramstorp (statsminister 1936-36, utnämnd 1949). Av statsministrar de senaste 100 åren har även Arvid Lindman (utnämnd 1908), Hjalmar Hammarskjöld (1916), Carl Swartz (1920), Ernst Trygger (1926) och Oscar von Sydow (1935) varit serafimerriddare. Att inte fler utnämnts beror snarast på ovilja att ta emot orden av politiska skäl.

Presidentskapet i Svea hovrätt anses vara det "finaste" juristjobbet i Sverige – t.o.m. bättre än justitieråd. Mycket riktigt har också alla

H.M. Konungens medalj, tidigare benämnd Hovmedaljen, medalj instiftad omkring 1814, ursprungligen för belöning av lägre befattningshavare vid hovstaten.

Bild från www.ne.se.

hovrättspresidenter, med undantag för Arthur Lindhagen och Herman Zetterberg, de senaste 100 åren varit serafimerriddare eller, efter reformen, innehavare av Konungens medalj i 12:e storleken med kedja. Till den senare kategorin hör Birgitta Blom (1992) och Johan Hirschfeldt (2003).

Ärkebiskopen har också traditionellt varit serafimerriddare. Den sista prelaten som hugnades med denna utmärkelse var Gunnar Hultgren (utnämnd 1964). Av hans efterträdare har Olof Sundby (1978), Bertil Werkström (1991), Gunnar Weman (1997) och KG Hammar (2006) mottagit Konungens medalj i kedja.

Riksmarskalken, med värdighet som excellens, är en av de högsta i rang i landet. Den senaste som utsågs till serafimerriddare i sitt ämbete var Stig H:son Ericson (1972); Sten Rudholm var redan serafimerriddare (i egenskap av hovrättspresident) när han utsågs till riksmarskalk. Lustigt nog hedrades han också med H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i guld med kedja 1986 vilket gör honom till "dubbelbelönad".

Rudholms efterträdare Per Sköld fick medaljen 1991 och därefter blev Gunnar Brodin innehavare 2000 och Ingemar Eliasson 2010.

Riksdagens talman är också av tradition hugnad med rikets högsta utmärkelse. Den 6 juni 1968 skedde den sista utnämningen av första respektive andra kammarens talmän till riddare av Serafimerorden då Erik Boheman (FK) och Fridolf Thapper (AK) förärades orden. Ingen av enkammar-riksdagens talmän har således varit serafimerriddare, men de har alla mottagit Konungens medalj i kedja. Senast i raden var Björn von Sydow 2007. Den senaste överbefälhavaren som mottog Serafimerorden var Torsten Rapp 1970. Alla hans efterträdare, utom sittande Sverker Göransson, har fått H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i guld i kedja.

De "udda" mottagarna av H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i guld i kedja får sägas vara riksdagsledamoten Alf Svensson (2007) och dåvarande statsfrun Alice Trolle-Wachtmeister (1990), tillhöriga en kategori som normalt faller utanför dylika belöningar. Den sistnämnda är numera överhovmästarinna, vilket i rang motsvaras av riksmarskalken, men ingen svensk, icke-kunglig kvinna har någonsin fått motta Serafimerorden.

Om man nu kan betrakta H.M. Konungens medalj i kedja som en motsvarighet till Serafimerorden skulle möjligen också H.M. Konungens medalj i 12:e storleken i Serafimerordens band sägas vara en motsvarighet till storkorset av Nordstjärneorden. Medaljen utdelas enligt praxis till höga hovfunktionärer, justitieråd, landshövdingar, näringslivsrepresentanter m.fl. kategorier som väl hade kvalat in som storkors av Nordstjärneorden om den fortfarande kunnat tilldelas svenska medborgare utanför kungahuset.

Artikeln är även publicerad på Svenska Heraldiska Föreningens hemsida, www.heraldik.se.

Heraldiske faner til det danske Hjemmeværn

Nils G. Bartholdy

I de seneste år har Hjemmeværnet i samarbejde med Rigsarkivet og Københavns Fanefabrik arbejdet intensivt med at komponere og fastsætte våbener til hærhjemmeværnsdistrikter, marinehjemmeværnsdistrikter, flyverhjemmeværnsdistrikter og en række af Hjemmeværnets øvrige overordnede enheder. Nogle af de hidtil anvendte mærker levede ikke op til heraldikkens regler. Forud for Hjemmeværnets 60 års jubilæum i 2009 gjorde Rigsarkivet opmærksom på, at det var vigtigt, at Hjemmeværnet udadtil fremtræder med heraldisk korrekte kendetegn.

Marinehjemmeværnet og Flyverhjemmeværnet lagde traditionerne i Søværnet og Flyvevåbnet til grund ved at placere et heraldisk skjold på hhv. et kronet anker og et kronet vingepar. Kgl. våbenmaler Ronny Andersen udformede en kronet fakkell, der kom til at danne baggrund for Hærhjemmeværnets mange skjolde, og han tegnede skjoldindholdet for to af distrikterne. De øvrige blev tegnet af grafikereren Henrik Stark fra Københavns Fanefabrik, der syede de mange faner, hvori våbenerne blev gengivet. Motiverne afspejler i vidt omfang lokale forhold. For en række eksisterende mærkers vedkommende blev der tale om en tiltrængt forenkling.

I 2011 blev antallet af distrikter reduceret, og det blev bestemt, hvilke distrikter der skulle videreføre de udarbejdede våbener. H. M. Dronningen har approberet alle våbener og mærker efter, at de var godkendt af Rigsarkivet.

Den 15. maj i år overrakte Hjemmeværnets chef, generalmajor Finn Winkler, Rigsarkivets heraldiske konsulent Nils G. Bartholdy Hjemmeværnets Fortjensttegn som tak for det udførte arbejde.

Heraldik på De Nordiske Arkivdage

Nils G. Bartholdy

De Nordiske Arkivdage bliver afholdt hvert 3. år i et af de nordiske lande. Den 23. – 25. maj i år fandt de sted i Tavastehus, Finland. En af parallelsessionerne havde som tema: Rigsarkiverne og den offentlige heraldik. Vilkår for og regulering af offentlig heraldik er forskellig i de nordiske lande. Rigsarkiverne behandler i varierende omfang spørgsmål om heraldik. I Sverige, Finland og Danmark er arbejdet hermed fast forankret i de tre rigsarkiver, hvor der tages stilling til kongelige våbener, rigsvåbener og kongekroner, flag, våbener og mærker for forsvaret og kommunevåbener. I Norge behandler Rigsarkivet sager om fastsættelse af kommunevåbener, hvorimod sager om rigsvåbnet for tiden sorteres under udenrigsdepartementet og sager om forsvarets våbener og mærker under forsvaret. Nationalarkivet i Island har hidtil ikke behandlet sager om brug af offentlig heraldik. Repræsentanter for fire af de nordiske lande havde siden 2010 forberedt sessionen. Med Erik Norberg, fhv. svensk rigsarkivar, og Nils G. Bartholdy, heraldisk konsulent i det danske Rigsarkiv, som ordstyrere blev følgende indlæg drøftet:

Nils G. Bartholdy: Myndighedernes anvendelse af heraldiske emblemer i de nordiske lande: lovgivning og praksis
Henrik Klackenber, statsheraldiker i det svenske Riksarkiv: De nordiska arkivens heraldiska verksamhet: organisation och befogenheter

John Strömberg, sekretær i det heraldiske nævn ved det finske Riksarkiv, og Carl Michael Raab, stedfortrædende statsheraldiker i det svenske Riksarkiv: Heraldiken i de nordiska arkivens digitala arkiv och databaser

Benedikt Eyþorsson, arkivar i det islandske Nationalarkiv: Heraldikken i Island 1900-1950

Knut Johannessen, seniorrådgiver i det norske Riksarkiv: Løven alle ville ha. Året 1814 i heraldisk perspektiv

Henrik Dahlström, heraldisk tegner i det svenske Riksarkiv: Kommunvapnen i Norden – en konstnärlig utvärdering
Jussi Nuorteva, finsk rigsarkivar, og *Yrjö Kotivuori*, matematiker: Databasen Europeana Heraldica – möjligheter för arkiv och användare

Antti Matikkala, forskerdoktor: Utgivningen av Nordisk heraldisk terminologi och Europeana Heraldica.

Der Mainzer Marktbrunnen

Carl-Thomas von Christerson

Den som på sin väg från Frankfurt am Main till Rhen och Mosel väljer att hålla kafferast på torget i Mainz, och till äventyrs hittar en sittplats utanför Café Mozart, kommer inte bara att få en perfekt utsikt till domkyrkan, utan även till den gamla brunnen, Marktbrunnen, på platsen framför domkyrkan. Brunnen är inte bara Tysklands äldsta, men anses också för den vackraste av

landets bevarade renässansbrunnar. Det är dessutom den ursprungliga brunnen eftersom den under kriget var inpackad och väl skyddad.

Brunnen på marknadstorget var en samlingspunkt, där byns invånare hämtade vatten och utväxlade nyheter och skvaller. Men brunnen i Mainz utgör också ett segermonument över dels de kejsarliga truppernas nedkämpande av ett inbördeskrig, där byns borgare hade krävt frihet och social rättvisa, dels ett monument över kejsar Karl V seger över den franske kungen Frans I. Brunnen skänktes år 1526 till staden Mainz av furstbiskopen Albrecht av Brandenburg (1490-1545), och dess utformning, texter och heraldiska utsmyckning har till uppgift att understryka det återupprättade och bestående maktförhållandet, nämligen, att furstbiskoppen var den rättmätige regenten och därmed den som upprätthöll marknadsfrid och marknadsrätt.

Brunnen visar Albrecht av Hohenzollerns vapen som kardinal och furstbiskop av Mainz. Han var född markgreve av Brandenburg och hans så kallade stora vapen bestod av 15 fält som markerade hans olika titlar. På Marktbrunnen i Mainz har medtagits 9 fält som är förklarade således:

Fält 1. Borggreve av Nürnberg: i guld ett svart lejon med röd beväpning, skölden tillfogad en bård i silver och rött.

Fält 2. Markgreve av Brandenburg: i silver en röd örn med beväpning i guld.

Fält 3. Hertig av Stettin: i blått en röd grip med beväpning i guld.

Fält 4. Hertig av Pommern: i silver en röd grip med guldbeväpning.

Fält 5. Den kyrkliga hjärtskölden, tre sköldar (2 + 1): dexter i rött ett sex-ekrat silverhjul för Mainz, sinister en tvärdelad sköld i rött och silver för Magdeburg och därunder en kluven sköld i silver och rött för Halberstadt.

Fält 6. Hertigdömet Venden: i silver en röd grip med gröna vingar och guldbeväpning.

Fält 7. Hertigdömet Kassubien: i guld en svart grip.

Fält 8. Stamhuset Hohenzollern: en kvadrerad sköld i silver och svart.

Fält 9. Hertigdömet Rügen, i guld ett svart lejon. Detta måste dock anses som en ofullständig återgivning av Rügens vapen, som är en tvärdelad sköld, i guld ett upstigande svart lejon med röd krona och beväpning över i blått en röd trappgavel.

Flera av dessa vapen återfinns i hertigdömet Pommerns vapen, ett hertigdöme som sedermera delades mellan Sverige och Kurfurstendömet Brandenburg. Den goda furstbiskopen blev avporträtterad av bl. a. Albrecht Dürer år 1519 <http://de.wikipedia.org/w/index.php?title=Datei:ADurerCardinalAlbrecht.jpg&filetimestamp=20070804195223>

och år 1526 av Lucas Cranach den äldre http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Cranach_-_Albert_of_Hohenzollern.JPG båda med kardinalvapnet medtaget. Den flamländske konstnären Simon Bening (ca. 1483-1561) har utfört en vacker illumination av hans vapen <http://www.getty.edu/art/gettyguide/artObjectDetails?artobj=4287&handle=li>

Den intresserade kan här närmare studera de intrikata heraldiska skillnaderna.

Lucas Cranachs porträtt

A. Dürers porträtt av kardinal Albrecht

Simon Bening illumination av vapnet

Ny canadisk heroldkåbe

Ronny Andersen

Den øverste heraldiske embedsmand i Canada, The Chief Herald of Canada, har nu fået sin egen heroldkåbe.

Kåben blev præsenteret d. 17. maj og er en gave fra The Royal Heraldry Society of Canada til The Chief Herald og The Canadian Heraldic Authority. Heroldkåben er utraditionel i den forstand, at den er holdt helt i blå, også det kongelige canadiske våben, der er broderet på kåbens ærmer. Andre heroldkåber er jo ofte broderet med våbenmærker i farver. På den centrale del af kåbens for- og bagside er der broderet en såkaldt ravnebjørn, et dyr hentet fra de oprindelige folks symbolverden, og som er skjoldholdere i våbenet for The

Canadian Heraldic Authority. Resten af kåben er broderet med det mest kendte canadiske symbol, ahornbladet. Til kåben, der vejer ca. 2 kg, hører også en hat, sko og hvide handsker.

Læs mere om heroldkåben her: <http://canadian-heraldry.blogspot.dk/>

The Chief Herald of Canada, Claire Boudreau, bar den nye heroldkåbe, da hun sammen med resten af de canadiske, engelske og skotske herolde deltog i det store sejlene optog på Themsen d. 3. juni i anledning af Dronning Elizabeth II's 60-års jubilæum.

The Chief Herald of Canada, Claire Boudreau.

Engelske, skotske og canadiske herolde på Themsen.

Heraldiska notiser

Kongeligt stamtræ

Den engelske heraldiske kunstner Neil Bromley malede for nogle år siden et stamtræ på pergament med våbener og smukt kalligraferet skrift over de engelske og britiske monarker. I anledning af Dronning Elizabeth II's 60-års jubilæum udbydes tryk af dette stamtræ til en ganske rimelig pris.

Se mere på: <http://www.royallineofsuccession.com/>

Nya härolder och nya persevanter

Skottlands vapenkung, Lord Lyon King of Arms, har fått förstärkning. Adam Bruce utnämndes den 2 april till Marchmont Herald, och John Malden utnämndes den 3 april till Unicorn Pursuivant.

Mer information på Lord Lyons hemsida: <http://www.lyon-court.com/>

Även vid det engelska vapenkollegiet har det skett förändringar. Den 31 maj utnämnde drottning Elizabeth II Peter O'Donoghue, Bluemantle Pursuivant, till York Herald och Christopher Fletcher-Vane utnämndes till Portcullis Pursuivant.

Skandinavisk Vapenrulla – gør dit våben kendt

Skandinavisk Vapenrulla, der næste år kan fejre 50-års jubilæum, er et forum for publicering af især nyantagne våbener for personer bosat i de nordiske lande eller med tilknytning til Norden, samt institutioner, myndigheder m.m. med hjemsted i Norden. Publicering af våbener i Skandinavisk Vapenrulla sker til lavest mulige omkostning for våbenantagerne. Et våben publiceres efter redaktionens nøje granskning, og hvis det lever op til principperne for god heraldisk formgivning. Udover at være et forum for publicering af våbener, bestræber Skandinavisk Vapenrulla sig også på at støtte den gode heraldiske kunst.

Pris for publicering af et våben er 1200 DKK/1250 NOK/1500 SEK/160 EUR. Dette inkluderer 5 eksemplarer af det nummer, hvori våbenet er publiceret.

Skandinavisk Vapenrulla er en respekteret publikation, der i snart 50 år har publiceret over 700 skandinaviske våbener. Vær med til at holde denne fine tradition i hævd ved at publicere dit eget våben og gøre det kendt for den nordiske heraldiske offentlighed

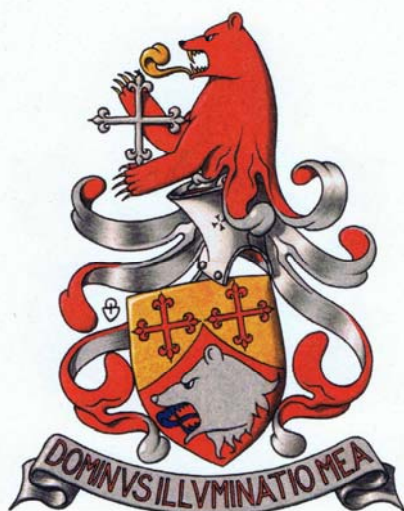
Abonnementspriser på Skandinavisk Vapenrulla, der udkommer én gang årligt, er:
DKK 100/SEK 120/NOK 100/EUR 15

Rabat ved abonnement på SVR kombineret med et medlemskab af SHS:
DKK 300/SEK 360/NOK 320/EUR 40

Næste nummer udkommer marts 2013.

Se mere om Skandinavisk Vapenrulla på http://heraldik.org/index.php?option=com_content&view=article&id=178&Itemid=158

og læs om publiceringsprincipperne, redaktionens sammensætning og download blanket til anmeldelse af dit våben.

BERNTSEN

SVR 715/2011

SKÖLD: Genom ett inböjt mantelsnitt delad i guld, vari två röda liljekors, och rött, vari ett avslitet björnhuvud av silver med blå beväring.

HJÄLMPRYDNAD: En uppstigande röd björn med beväring av guld i ramarna hållande ett liljekors av silver.

HJÄLMTÄCKE: Rött fodrat med silver.

VALSPRÅK: *Dominus Illuminatio Mea* (Herren är mitt ljus)

Vapnet antogs den 17 mars 2009 av teol.stud. Claus K. Berntsen, Lund, och har registrerats hos Svensk Vapenregister (sv-73)

Vapnet är genom sköldens huvudfigur och hjälmtecknet talande. Björnen antyder namnet Berntsen. Släkten inkom till Sverige från Danmark med vapenantagaren och dennes föräldrar 1989.

Uppgiftslämnare: Claus K. Berntsen, Lund, Sverige.

Eksempel på publicering af et nyt våben i Skandinavisk Vapenrulla.

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICAS NYHEDSBREV

ISSN: 1904-1233

UDGIVER: SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

REDAKTØR: CLAUS K BERNTSEN, KLÖVERVÄGEN 3 B, LGH. 1301, SE-227 38 LUND, SVERIGE

E-MAIL: berntsen@heraldik.org

I REDAKTIONEN: CARL-THOMAS VON CHRISTIERSON, KRISTHILD MARNSEG